

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

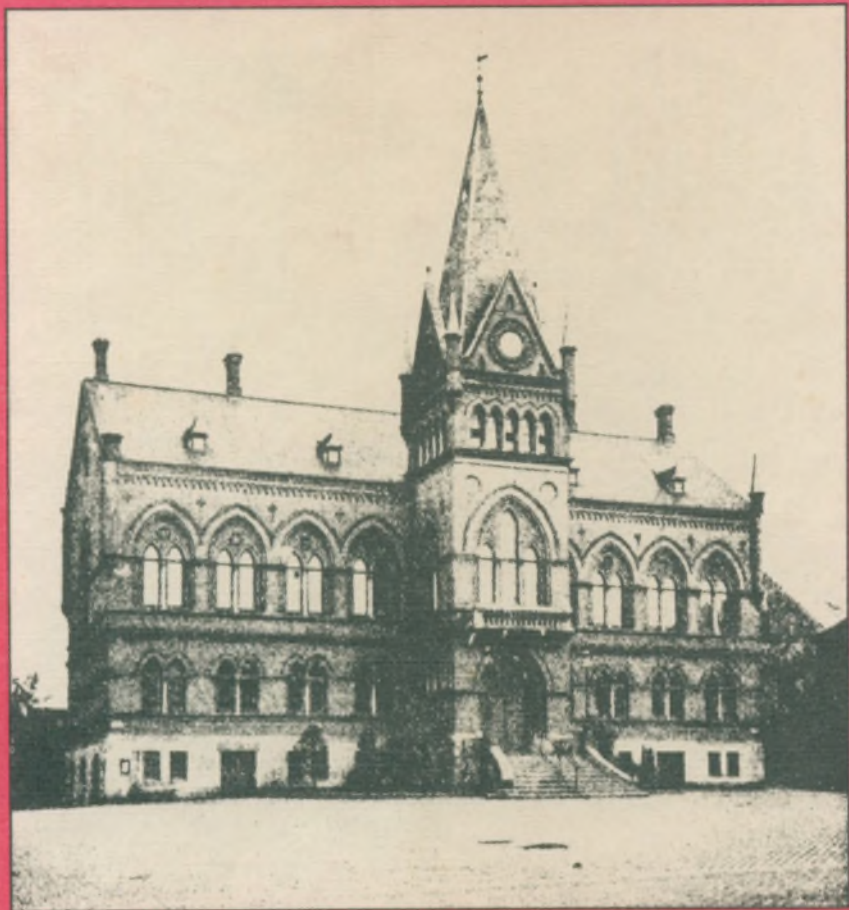
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

En byhistorie
VEJLE
ved århundredskiftet

Thorsgaard

En byhistorie
VEJLE
ved århundredskiftet

Forord af Jens Topholm

Thorsgaard

FORORD

Det er en fornøjelse igen at læse »Danske Byer og deres Mænd« om Vejle fra 1916. Der findes kun få samlede beskrivelser af byen i det hele taget, og det må derfor hilses med glæde, at Forlaget Thorsgaard nu genoptrykker dette værk.

I en levende og letlæst stil kommer vi vidt omkring i datidens Vejle. Der gives en beskrivelse af byens kommunale og private institutioner, havnen, jernbanen, bystyret, seværdigheder, forlystelsesliv og sidst, men ikke mindst, af byens næringsliv. Forfatteren er heldigvis endnu præget af forundring over den kolossale forandring, det industrielle gennembrud førte med sig, og beskriver derfor hæmningsløst de mange virksomheder (store og små) og de mange mænd (og 2 kvinder), der spillede en fremtrædende rolle i byens udvikling.

Selvfølgelig er der fejl i bogen, og man kunne ønske sig, at der stod lidt mere f.eks. om forenings- og fritidslivet, men det skal man ikke lade sig afskrække af. Der er mange gode pointer, f.eks. kontrasten mellem fabriksbyen i hullet og idyllen oven over bakkerne. Og ind imellem de mange rosende ord om

de brave vejlensere kommer der mere nøgterne kommentarer. Det er skønt at læse, at byen ret beset ikke har mange seværdigheder, og at det egentlig står lidt skralt til med forlystelseslivet. Det styrker troværdigheden af de mange nære oplysninger. Vi får en karakteristik af byrådsmedlemmer, forretningers ry og kundekreds osv.

Bogen tager kort sagt temperaturen i Vejle anno 1916, og det er ikke det værste, man kan læse om!

Vejle i oktober 1984

Jens Topholm

Arkivar, cand. mag.

DANSKE BYER OG DERES MÆND

VI

VEJLE BY

**»En byhistorie –
Vejle ved århundredskiftet«**

**Udgivet første gang i 1916 i serien
»Danske Byer og deres Mænd«**

**Genudgivet i 1984 af
Forlaget Thorsgaard ApS, 3600 Frederikssund**

ISBN 87-88165-31-0

DANSKE BYER OG DERES MÆND

REDAKTØR: ANDR. K. JENSEN

VI

VEJLE BY

1916 - DANSKE BYER OG DERES MÆND - 1916
BROBJERGHUS - AARHUS

INDHOLD

Vejle	5
Vejle i vore Dage	9
Vejle Havn	18
Trafikvæsenet	20
Det kommunale Styre	30
Medlemmer af Vejle Byraad	32
Byens Seværdigheder	40
Forlystelseslivet	44
Næringslivet	48

Ved Vejle Fjord. I Baggrunden ses Vejle By.

VEJLE

Sommersol, Smil og Ynde — lutter Idyl! Er det ikke dette Billede, der danner sig i Bevidstheden, naar man siger Vejle? Det var Paludan Müller, der i »Adam Homo« kaldte Vejle-Eggen for Jyllands Paradis. Midt i dette Paradis ligger Byen, der præges af sin Egn og faar Glans af denne. Det bliver til Idyl, lutter Idyl. Og saa er Vejle dog andet og mere. Først og fremmest en betydelig Handels- og Fabriksby med driftige, initiativrige Mænd, der har gjort Vejle til en god By og en stor By.

Gennem Ulykker og Trængsler har den vokset sig stor — stor, forsaavidt man har Lov at kalde Landets syvende største By stor. Dens første Dage er en Begrædelsens Bog at læse om. Gammel er den, meget gammel. Man maa

langt tilbage i Middelalderen for at tidsfæste dens Oprindelse, og saa lykkes det endda ikke helt. Man hører den ikke nævne før midt i det 13. Aarhundrede, og da er den ikke nyfødt. Maaske skylder den to Befæstninger sin Oprindelse, Borgvold (ved den nuværende Banegaard) og Rosborg (i Vejledalen bag det offentlige Slagtehus).

Gammel Gaard i Vejle, hvor nu Købmand Frederik Povlsen har sin Bod.

Om Byen iøvrigt har været befæstet, véd man ikke. Man véd heller ikke, hvornaar den blev Købstad; de første Privilegier, som kendes, er givet 1327 af Kong Valdemar. Men gemmer Byens første Dage sig saaledes langt tilbage i Middelalderens Mørke, hvorfra Historikerne ikke har kunnet fremdrage meget om Staden, saa tæller dens Begrædelsesbog mange Blade, som nu er tilgængelige. De taler om Ildebrande og Pest i bestandig og forfærdelig

Vekslen. I 1523 brændte det meste af Byen, og da man var begyndt at bygge den op, kom der allerede i 1530 en ny stor Brand, der blandt andet lagde Raadhuset i Aske. Den næste store Ulykke var Pesten, der i 1548 bortrev 500 Mennesker, og saa kom der 11 Aar senere en ny, frygtelig Brand; den raserede Søndergade og Fiskergade, hvor 37 Gaarde blev tilintetgjorte. Derefter fulgte Krigen, under hvilken 200 Huse blev ødelagt. 1739: Pest, 1756: stor Ildebrand, og 1786: en ny stor Brand, der ryddede hele Hovedgaden, en god Tredjedel af Byen. Saa hæret blev Byen, men efter hvert Saar, der sloges, begyndte den igen at rejse sig. Handel var Hovederhvervet, og dernæst Agerbrug; der dyrkedes meget Humle indtil Slutningen af det 18. Aarhundrede.

Da det 18. Aarhundrede var til Ende, var det som forbi med de store Ulykker, og Byen gik nu stærkt frem, især

Malermester Carl Petersens smukke Ejendom.

efter at den i 1820 havde faaet sin Havn. Der meldes nu kun om Byens Besættelse af Fjenden i begge de slesvigske Krige, og den tog da ikke særlig Skade. Paa sit Tilbage-tog i 1849 leverede Olaf Rye en Træfning lige ved Vejle den 8. Marts 1849, og Byen blev da besat af Østrigerne og senere af Prøjserne.

Siden har den kun haft lyse Dage, de lyse Dage, i hvilke Vejlenserne nu soler sig.

Vejle Byraad.

VEJLE I VORE DAGE

Vejle er bygget paa en Sump, siges der, og nogen Sandhed ligger der i dette lidt brutale Ord. Byen ligger meget lavt, Vejle Aa og Grejs Aa løber igennem den, og flere Maaneder af Aaret staar Engene tæt ved Byen under Vand. Den Taage, der saa ofte ruger over Byen, vidner heller ikke om udpræget Sundhed. Og alligevel! Vejle er ikke en usund By. Den lave Dødeligheds- og Sygdoms-procent siger det; den ser bort fra Gigt og en Smule Halsbesvær og slaar fast, at Vejle noget nær er Sydjyllands sundeste By. Det skyldes Fjorden og de store Skove omkring Byen, der sejrrikt tager Kampen op med den sumpede Grund.

Byen gør et venligt Indtryk, er hyggelig uden at være

smaakøbstadagtig, og nyt og gammelt findes i en passende Blanding, der efterlader et Indtryk af Soliditet blandet med Modernitet. Af rigtig gamle Bygninger findes der kun faa, da Brandene har taget de fleste.

Men nogle er der dog, og blandt dem rager Kirken op. Ganske vist har ogsaa den lidt meget under Krigene i Middelalderen, saa at der kun er lidt tilbage af den oprindelige Arkitektur. Men den giver dog et Indtryk af Ælde og Ærværdighed, som den ligger smukt ved Torvet. Den hedder *St. Nicolaj Kirke*, og et Par Mærkværdigheder er der ved den. Udvendig i det nordlige Sidskib er der 23 Murhuller, som alle Turister maa hen og stirre paa. Ret meget ser de ikke, men her skal dog have siddet Hjærneskallerne af 23 Røvere, der blev fanget i Ravens Hule i Nørreskoven og henrettet. Til Skræk og Advarsel blev deres Hjærneskaller derefter indmuret i Kirken. En anden Seværdighed findes inde i Kirken — et mumificeret Lig, der for Hundrede Aar siden blev fundet i Haraldskær Mose, og som skal være Liget af Dronning Gunhild, Erik Blodøkses Dronning. Historikerne benægter ganske vist Rigtigheden heraf, men det er dog den almindelige Antagelse. I Kirken hænger iøvrigt et Billede af Vejles berømteste Søn, Anders Sørensen Vedel, der levede i Aarene 1542—1616.

St. Nicolaj Kirke er naturligvis Hovedkirken, og den har baade Provst og ordineret Medhjælper: Provst *Christensen* og Pastor *Helms*. Men der er en stor Kirke til: *Vor Frelses Kirke*, som blev indviet i 1907 — den hvide Kirke i Modsætning til den røde St. Nicolaj Kirke. Den ligger i et Sogn, der er nok saa stort som St. Nicolaj Sogn, og har naturligvis ligeledes Sognepræst og ordineret Medhjælper: Pastor *Geismar* og Pastor *Glahn*.

Saa er der de mindre Kirker: Metodisternes St. Pauls-

kirke i Wissingsgade (Pastor *C. Nielsen*), Katolikernes Kirke paa Blegbanken (Pastor *Brems*), Baptistkapellet i Korsgade og Katolsk-apostolsk Kapel i Tønnesgade. Indre Mission har talrige Tilhængere i Vejle, og det nævnes med Stolthed, at Missionshuset paa Kirkegaardsvej er det største i Provinserne. Desuden er der i 1916 paa Initiativ af Pastor Geismar bleven bygget et Menighedshus paa Vesterbrogade, Byens mest typiske Arbejderkvarter.

Af Kirkegaarde har Vejle 3, to paa Kirkegaardsvej og den nyeste oppe paa Horsensvej. Paa den ældste findes

C. H. Christensen,
Provst, Sognepræst ved St. Nicolai Kirke, født 1861 i Skagen.

Johan Geismar,
Sognepræst ved Vor Frelzers Kirke, født 1869 paa Frederiksberg.

Grave over faldne fra Slaget ved Vejle den 8. Marts 1849, og den bekendte Dragon Ankjærs Grav. Den 8. Marts holdes i Ære i Vejle, og den forløber aldrig, uden at der henlægges en Krans paa Kriegergravene.

R a a d-, T i n g- og A r r e s t h u s e t er en af Byens smukkeste offentlige Bygninger. Det ældste Raadhus brændte 1530, og Frederik I trøstede da Vejle ved at skænke det Sortebrødreklosteret, som Byen derpaa lod indrette til Raadhus. Det fik Lov at staa til 1780 og blev

Vejle Raadhus.

da afløst af et nyt Raadhus, der i 1878 atter maatte vige for det nuværende. Her holdes Ret baade for Byen og for det store Nørvang-Tørrild Herreder. Her holder Amtsraad og Byraad sine Møder, ogsaa Ligningskommission

og Hjælpekasse. Og i den store Sal finder der nu og da upolitiske Møder Sted.

Men Raadhuset er for lille for Byen, og til de offentlige Kontorer er der ikke Plads. Medens Politistationen bor til Leje i det nærliggende Løveapoteks Baggaard, har Byfogedkontoret indtil Efteraaret 1916 haft til Huse i en Stueejlighed paa Dæmningen. Nu findes det i A d m i n i s t r a t i o n s b y g n i n g e n, det tidligere Sygehus — bygget 1856 — der i dette Efteraar er bleven en særlig fremtrædende offentlig Bygning. Den er bleven udvidet

Vilhelm Bardenfleth.
Amtmand, Kammerherre, Kmd.
af Dbg., Dbmd.
Født 1850 i København.

P. Th. Madsen.
Byfoged og Borgmester,
R. af Dbg.
Født 1848 i Horsens.

og er bleven pudset op, saa dens Façade fremtræder som i gamle Dage, hvilket vil sige særdeles nydeligt. I Forvejen fandtes her Kæmnerkontor og Kontor for Stads- og Havneingeniøren. Begge Kontorer er bleven udvidede, og af nye er der foruden til Byfogden bleven indrettet Kontor til den folkevalgte Borgmester, der vel kommer inden ret mange Aar, samt et Værelse til Udvalgsmøder for Byraadet. At der i Administrationsbygningen ogsaa findes

Musæum og Bibliotek, nævnes her for Fuldstændigheds Skyld, men omtales iøvrigt nedenfor.

Til de offentlige Bygninger, men ikke kommunale, hører i første Række A m t s g a a r d e n. Vejle er jo Sæde for en Amtmand, og han residerer i en Amtsgaard, der er ham værdig. Den er bygget i Palæstil og gør et fornemt Indtryk. I Kvarteret bag Raadhuset er den rejst paa en smuk Plads, og dens Have, der i Orla Lehmanns Dage og forresten ogsaa senere strakte sig vidt omkring, skraaner ned mod Omløbsaaen og har bevaret lidt af gamle Dages Idyl.

Det offentlige Skolevæsen i Vejle omfatter den højere Almenskole, Borgerskolen, Mellem- og Realskolen, Pigemellemskolen, Søndermarksskolen og Uhrskov Skole, der ligger i det i 1914 indlemmede Distrikt fra Hover Sogn. Desuden er der i Byens vestlige Del, ved Nyboesgade, en ny Borgerskole under Opførelse. Kommunen har endvidere 6 Privatskoler samt en Øvelsesskole ved det paa Horsensvej beliggende Forskoleseminarium, der drives af Staten.

Vejle højere Almenskole er stiftet af afd. Professor Krarup, der den 23. August 1865 aabnede »Privatskolen i Vejle«. Skolen blev senere Latin- og Realskole, gik som saadan over til Kommunen i 1891; i 1884 demitteredes de første Studenter, og efter at Skolen var blevet til »Vejle højere Almenskole«, demitteredes i 1910 de første Studenter efter den ny Skoleordning. Den 23. August 1915 fejrede Skolen sit 50-aarige Jubilæum. Ved Skolen underviser, foruden Rektor, 10 Adjunkter, af hvilke een kvindelig, og en Timelærerinde. Elevtallet er for Tiden 177. Skolen har en Forberedelsesklasse, i hvilken Elever optages i 10-Aars Alderen, 4 Mellemskoleklasser, 1 Real-

klasse og 3 Gymnasielklasser; den har sin egen Bygning paa Nørrebrogade Nr. 6.

Af de kommunale Skoler er iøvrigt Borgerskolen Ilgesaa stor som alle de andre tilsammen, idet den har ca. 1800 Elever, medens de to Mellemskoler ialt har ca. 500 Elever og Uhrskov Skole et Par Hundrede. Der er ved disse Skoler ansat 2 Overlærere, *N. C. Nielsen* og *R. Kristiansen*, af hvilke den sidste tillige er Skoleinspektør, og ca. 80 Lærere og Lærerinder.

De private Skoler er følgende: Døtreskolen, Frk. Selig-

V. Kanaris-Klein,
Rektor, R. af Dbg.
Født 1853 i Silkeborg.

N. C. Nielsen,
Overlærer, Medlem af Byrådet
siden 1906.

manns Skole, Frk. Rasmussens Skole, Den katolske Skole, Metodisternes Skole og Frk. Knudsens Skole, der tilsammen har ca. 500 Elever.

Til disse Skoler kommer Teknisk Skole, Handelsforeningens Aftenskole og Arbejdernes Aftenskole, og det tør sikkert siges, at der er sørget godt for det unge Vejles Undervisning.

Vender vi os fra Skolerne til Hospitalerne, saa findes der ogsaa her en Sondring mellem kommunalt og privat.

Vejle Amts og Bys Sygehus, hvis Overlæge er Dr. med. *Fine Licht*, tilhører, som Navnet siger, baade Kommunen og Amtet. St. Maria Hospital, der blev bygget for 5—6 Aar siden, tilhører en katolsk Orden og er bygget for belgiske Penge. Dets Leder er Overlæge *Just Poulsen*.

Der findes ikke saa faa velgørende Stiftelser i Byen. Vejle Hospital er det ældste, saa gammelt er det, at man end ikke kender dets Oprindelse, men det nævnes første Gang 1542. Det er for enligstillede Kvinder. Endvidere er der Linnemanns Jomfrukloster paa St. Hans og Vejle Bys og Amts Sparekasses Fribolig for Enker.

Asmus Askov,
Læge.

Født 1860 i Aabenraa.
Byraadsmedlem 1909, Medl. af
Skolekomm. 1909, af Amtets
Skoleraad 1910.

A. Schjøth,
Konsul, R. af Dbg.

Medlem af Værgeraadet, i Bestyrelsen for Velgørenhedsforeningen og Museumsforeningen.

Kommunen har for en halv Snes Aar siden oprettet De gamles Hjem, der ligger syd for Byen og er en smuk, præsentabel Bygning. Det har Plads til et lille Hundrede alderdomsunderstøttede Mænd og Kvinder. Endelig er der Forsørgelsesanstalten paa St. Hans for fattigunderstøttede. Den bestyres af Inspektør *Karl Andersen*.

Paa Kirkegaardsvej ligger Friboligen for trængende, næringsdrivende Haandværkere, og paa Grejsdalsvej Fabrikejer C. M. Hess' Alderdomshjem.

Er der saaledes sørget for de gamle og udslidte, saa er heller ikke Børnene glemte. Børneasylet Dagmar har Plads til 80 Børn, og Selskabet »Børnenes Vel« driver i egen Ejendom i Søgade baade Fritidshjem for skole-søgende Børn og Vuggestue for Spæde, hvis Mødre gaar paa Arbejde.

N. C. Dragsted,
Byfogedfuldmægtig.
Født 1879 i Horsens. Revisor i
Veje Bys Sparekasse.

Jens Nielsen,
Tømrermester.
Født 1849 i Løsning Sogn. By-
raadsmedlem siden 1897.

Olga Knudsen,
Lærerinde. Medlem af Byraadet.
Danske Byer og deres Mænd.

William Andersen,
Manufakturhandler.

Udsigt over Vejle Havn.

VEJLE HAVN

Naar Byen er bleven en saa god Handelsby, har den først og fremmest sin Havn at takke derfor. Og er den end fattig paa Mindesmærker, altfor fattig, saa har den dog kunnet rejse Havnens Grundlægger, Amtmand *Treschow*, en beskeden Mindesten. Ham har Byen meget at takke for, og ikke uden en vis Stolthed kan man nu, takket være det Grundlag, han skabte, give en kort Skildring af Havnens Historie og Udvikling.

Vejle By ligger ved den vestlige Ende af den ca. 3 Mil lange Vejle Fjord. Dybden i Fjorden er ret betydelig, regnet fra Munden ved Trellelæs og til ud for Munkebjerg, hvor den er 22 Fod. Før Aaret 1825 skete Transporten ad Søvejen til Vejle ved Lægtene og Pramme fra Skibene, der ankrede ude i Fjordens vestlige Ende, og gennem den saakaldte Sønderaa. I 1825 udgravedes et

Havnebassin ved den saakaldte Holm, og der gravedes en Rende til dette med 7 Fod Vanddybde. Dette Havnebassin og Sejlrenden dertil er stadig uddybet og udvidet gennem Aarene, saaledes uddybedes i 1876 til 12 Fod, i 1893 til 16 Fod, i 1899 til 18 Fod og endelig i indeværende Aar til 22 Fod. Samtidig med de paakrævede Udvidelser er Havnen bleven forsynet med tekniske Anlæg, saaledes i 1867 med en 6 Tons Svingkran, i 1887 med en Kølhalingsplads og en Bedding til 2 à 300 Tons Skibe og i 1894 med Havnebane og Havnespor. I 1889 opstilles Ledefyr for Rendens og Havnens Besejling, og i 1904 anbringes et Vinkelfyr paa Træskohagen i Fjorden for Fjordens Besejling, saaledes at Skibene nu baade ved Dag og Nat kan besejle Fjorden og Havnen. At Udvidelserne har været til Glæde og Gavn for Havnen og Byen, ses bedst af Havne- og Bropengenes Størrelse gennem Aarene:

I 1881 udgjorde de 11887 Kr.			I 1900 udgjorde de 46540 Kr.				
- 1885	—	15993	-	- 1905	—	64442	-
- 1890	—	24319	-	- 1910	—	85811	-
- 1895	—	35443	-	- 1915	—	104606	-

Havnens Aktiver pr. 1. April 1916 er anslaaet til 1,227,270 Kr., hvori er medregnet de ved Havnen inddæmmede og nu opfyldte Arealer, der har en Størrelse af ca. 46,9 ha.

Viggo Hird,
Stationsforstander.
Født 1855 i Rendsborg.

C. Thomsen,
Driftsbestyrer.
Født 1877 paa Fyen.

C. E. Larsen,
Stationsforstander.
Født 1865 i Aarhus.

TRAFIKVÆSENET

Naar man har hørt om Havnens Udvikling, saaledes som den er omtalt foran, saa har man som i et Spejl set, hvorledes Byen handelsmæssigt har udviklet sig. Men Billedet bliver dog først fuldstændigt, naar man har hørt om Banerne ogsaa. Og i Vejle, om nogen Steder, er Banerne et helt Afsnit for sig i Byens Udvikling. Der har i de sidste Aar i konkurrerende Byer ret jævnlig staaet Smaameddelelser med Overskrifter som: »Hvor man kan« eller »Banebyen Vejle«. Og den sidste Betegnelse er som en Overskrift til dette Kapitel. Den er slaaende rigtig. I de sidste 20 Aar har man uafsladelig talt om Baner i denne By, og man har ikke blot talt, man har ogsaa handlet. Man burde maaske nok været begyndt lidt før med at tale og handle. Saa havde der i dette Efteraar vist ikke været et 25-Aars Jubilæum for Horsens-Tørringbanen, men maaske snarere et saadant Jubilæum for en Vejle-Tørringbane. I Vejle vilde man nemlig have anset en saadan Bane

for mere naturlig end Banen fra Horsens. Ganske vist ligger Tørring i Skanderborg Amt, men den ligger nærmere Vejle end Horsens, den ligger i Vejles naturlige Opland, og den føler sig knyttet til Vejle. Horsens tog her en Bid ud af Munden paa Vejle. Siden er det omvendte maaske sket hyppigere. Det siger man i al Fald i Horsens.

Men før Privatbanerne omtales, maa Statsbanerne og deres Trafik for Vejle skildres i nogle Ord. Statsbanerne var jo de første og er de største og trods alt de mest betydningsfulde. Statsbanestationen blev aabnet for Trafik i 1868. I 1870 var der en Indtægt af Person- og Godsfærdsel paa 73,000 Kr. I 1890 var den steget til 193,000, sprang i det følgende Tiaar frem til 371,000 og var i 1910 613,567 Kr. Sidstnævnte Aar blev der solgt 179,000 Billetter, og der ankom og afgang 108,000 Tons Gods. I de siden da forløbne Aar har Udviklingen holdt Maal med det foregaaende Tiaars, og nu er Indtægten af Person- og Godsfærdsel omkring Millionen. Det er dog en Post. Indtil de sidste Aar fandt denne rivende Udvikling Sted, uden at det sporedes i det ydre. Banegaard og Banelegeme var det samme, og Statsbanernes Ledelse syntes at ville lukke Øjnene her som saa mange andre Steder for, at der maatte Udvidelser til ogsaa fra Statsbanernes Side. Kravet herom var holdt tilbage saa længe, at da det omsider trængte sig uimodstaaeligt frem, saa blev man aldrig færdig med at faa det opfyldt, thi Kravet voksede, alt som Udvidelserne skred frem. De skred og skrider nu ogsaa langsomt frem. Men noget gøres der dog. Der er bygget en ny Godsbanegaard, der blev aabnet for et Par Aar siden. Den er allerede for lille, ja, den var det vist, dengang den blev taget i Brug. Den ligger ved Omløbsaaen i nær Forbindelse med Personbanegaarden. Baade en Jernbanebro og en Bro for gaaende Færdsel fører nu

over Aaen, og Spornettet er af en helt imponerende Størrelse.

Personbanegaarden er af Ydre den samme lave, graa, uanselige Bygning, den altid har været. Men i sit Indre er den bleven ganske omkalfatret, og den har faaet en lille Tilbygning, der var ganske nødvendig. Men imponerende, det er Banegaarden i ingen Henseende, inde saa lidt som ude. Den ligger paa Hovedfærdselsaaren fra Byens Midte til Havnen. Det er bekvemt for de Rejsende, men det er uheldigt for Trafiken til Havnen. Mange og lange Diskussioner har der da ogsaa været ført i Byraad og i Presse og Mand og Mand imellem, om ikke denue Banegaard burde flyttes. Der blev udarbejdet Projekter, hvorefter den skulde flyttes ud paa Havnen. Der var den saa dejlig af Vejen, saa løb den da ikke midt igennem Byen og spærrede Hovedfærdselsaarerne, og saa fik man nogle dejlige, kostbare Grunde gjort fri. Men ak, det blev for dyrt, sagde Statsbanerne. Store Opfyldninger skulde der til, og andre Besværligheder hittede man ogsaa. Saa blev det Projekt skrinlagt, og man lappede paa det gamle. Man lapper i dette Efteraar, og man vilde blive ved at lappe i en overskuelig Tid. Den hidtil sidste Lap kom omkring ved December. Det var en Bro hen over Banelagemet ved Havnegade. Ingen, der har besøgt Vejle som Turist, vil være forskaaet for den Ærgrelse at se Bommene gaa ned for Næsen, naar de fra Banegaarden er paa Vej ned til Fjorddamperne. Og de, der har kørt igennem Vejle, vil, naar de har set ud af Kupevinduerne ved Havnegade, mens Toget holdt ved Perronen, have undret sig over de lutter arrige Ansigter, de saa foran sig. Vejlerne er slet ikke saa arrige af Naturen, som man har maattet tro ved at se dem fra Toget. Men naar Bommene de Hundreder af Gange om Dagen gaar ned for Tog, der

kommer igennem Byen eller for Rangértog, saa er det ikke saa underligt, at de Tusinder af Mennesker, der her har deres daglige Gang, bliver arrige, hver Gang de maa vente. Men nu er det altsaa forbi.

Mest iøjnefaldende for den, der kun passerer Vejle i Toget, er næst Broen den imponerende lange Perron — imponerende især sammenlignet med Perronen for et Par Aar siden. Det ser ud som om Statsbanerne ikke har kunnet holde op, da de endelig bekvemmede sig til at bygge Perron. Og ikke alene er Perronen bleven forlænget i det næsten uendelige. Der er kommen en Perron til, en tredje.

Men her er vi ovre i et nyt Afsnit indenfor Kapitlet om Banebyen Vejle. Denne tredje Perron er Slutstenen paa en Baneudvikling, der er Vejleensernes Stolthed. Og den Udvikling maa skildres helt forfra. Den begynder den 2. August 1894, da den første Privatbane fra Vejle blev aabnet. Det var Banen til Give, gennem Grejsdal og forbi Jelling. Den begyndte med det første Aar at give en Indtægt af 78,000 Kr., og den endte med i 1911—12 at give ca. 200,000 Kr. Det var en Bane, der gav stort Udbytte, en Glæde for de interesserede Kommuner. Men i 1913 var dens Privat-Dage forbi. Da købte Staten den og forlængede den over Brande til Herning, og dermed blev Vejle Endestation for Holstebrobanen, og et nyt stort Opland blev draget ind under Vejle, samtidig med, at en stor Del af den vestjydske Trafik i Stedet for over Langaa og Skanderborg kom til at gaa over Vejle. Saaledes endte Vejles første Privatbane, og da Staten havde overtaget den, kunde den ikke længere nøjes med at lade Togene holde ved den private Banegaard, Nordbanegaarden. De maatte føres helt ind til Hovedbanegaarden, som den gamle Banegaard derefter blev kaldt officielt, og hertil

krævedes en ny Perron, og saaledes fik Vejle sin 3. Perron, efter at det kendte Nielsens Hotel og nogle Haver og Baggaarde paa Dæmningen var bleven eksproprieret.

Vejles første Privatbane var saaledes en stor Sukces. Den næste blev ikke saa glimrende en Forretning; først i 1916 har den givet Udbytte. Det er Vejle-Vandelbanen, der blev aabnet 10. September 1897. Den begyndte med at give 48,000 Kr. i Indtægt, men er dog nu over de 100,000. Som Givebanen løber gennem Grejsdalen, saaledes løber Vandelbanen gennem Vejledalen, den store, brede, lyse Dal, som mange Vejleensere finder endnu smukkere end Grejsdalen. Det ses saaledes, at man kommer ikke til eller fra Vejle ved Jærnbanen, uden at man skal gennem et Stykke Naturskønhed, som aflokker Beundring. Den østjydske Længdebane gaar jo langs Vejlefjord, forbi Skyttehuset, Munkebjerg og Bregne. Alle sine Yndigheder lægger Vejle blottet for dem, der kører med Toget. Det er som en storstilet Turistreklame. Passagererne skal faa Lyst til at lære at kende disse Yndigheder paa nærmere Hold. Ved første Øjekast skal de forleske sig deri, og senere skal de nærme sig Skønhederne, fuld af Beundring. Som sagt, Vandeltoget gaar gennem den skønne Vejledal, forbi Haraldkær, Vingsted og ud til Randbøldal og Randbøl Hede, og saa det sidste lille Stykke til Vandel. Eller nu det næstsidste Stykke. Vandelbanen er nu ikke Endestation, men Mellestation paa denne Bane, som nu løber til Grindsted, denne Landsby paa Heden, hvis Vækst ligesom Brande paa Herningbanen er det moderne Eventyr. Fra Grindsted gaar der ogsaa Bane til Varde, og 1. December 1916 blev Funder-Brammingebanen, den midtjydske Længdebane aabnet paa Strækningen fra Bramminge til Grindsted. Saaledes bliver nu

Vejles store vestlige Opland gennemkrydset af Jærneveje, og Vejene ender i Vejle.

Men man vilde fejle, om man troede, at Jærnbanebyen Vejle var tilfreds dermed. Nej, i samme Stund som det blev meddelt Offentligheden, at nu var der Jærnbane Vejle—Grindsted—Bramminge, i samme Stund samledes en Del Mennesker paa Vejle Raadhus for at tale om en ny Bane. Den skal gaa fra Halsted By, over Lindknud og Vorbasse til Bindeballe Station paa Vandelbanen. Anlæggssummen er anslaaet til ca. 2 Mill. Kr. eller ca. 60,000 Kr. pr. km, men da man regner med et Statstilskud paa 60 pCt. og et Tilskud fra Amtet paa 16 pCt., mener man, at de interesserede Kommuner vil kunne tilskyde Restsummen. Og det vil de sikkert ogsaa. Endnu er dette Projekt i sin allerførste Vorden. Da det nævnte Møde blev holdt omkring 1. December, var der ingen i Offentligheden udenfor de interesseredes Kreds, der anede det mindste om denne Bane. Men den vandt straks Tilslutning i de forskellige Kommuner, hvor man derefter gik i Gang med at vælge Delegerede til et Udvalg om Sagen.

I Flugt med Hovedbanegaarden ligger P o s t- og T e l e g r a f b y g n i n g e n, hvis anselige Ydre er en skarp Kontrast til Banegaarden. Postvæsnet raader over Stueetagen og 2. Etage, medens Telegrafvæsnet residerer paa 1. Sal. Det er naturligt, at Postvæsnets Udvikling staar i Forhold til Udviklingen af den øvrige Trafik. Der ankommer aarligt ca. 3 Millioner almindelige Breve, Pengebreve til en Værdi af ca. 12 Millioner og langt over 100,000 Pakker, medens Tallet paa afgaaende Forsendelser er lidt lavere. I de smukke, men nu for smaa Lokaler, hvor Forbindelsen mellem Stuen og 2. Sal foregaar ved Elevator, færdes 1 Postmester, 2 Kontrollører, en halv Snes Ekspedienter og lige saa mange Medhjælpere og Elever, godt

en Snes Postbude og talrige Landpostbude. Postmesteren hedder S. Thomsen og er en dygtig og indsigtfuld Embedsmand. 1. Kontrollør er Hr. Axel Nielsen, der har Navn baade indenfor sin Stands Organisation og indenfor politiske Kredse; han er Formand for den konservative Forening i Vejle. 2. Kontrolløren har Vejle først faaet i Efteraaret 1916. Hans Navn er Habom og han kom fra København. Den sidste Bypost her i Landet fandtes i Vejle. Rundt om i Byen fandtes foruden de røde Posthuse smaa gule Postkasser hængende paa Husene. Det var en

F. Miltersen,
Telegrafbestyrer.

Axel Nielsen,
Postkontrollør.

Enkefrue, der havde Ret til at distribuere de Breve her i Byen, der blev lagt i disse Postkasser, og der anvendtes naturligvis særlige Frimærker dertil. For et Aarstid siden blev de smaa Postkasser taget af Husene efter at Staten havde afkøbt Enken hendes Privilegium, og nu hører Byposten i Danmark Historien til. Ogsaa den sidste Dilligence gik paa Vejle-Egnen, og det var med et Suk, at mange gamle Vejleensere for faa Aar siden saa den forsvinde.

I Aarene siden 1860 er der af Vejle Postkontors Di-

strikt oprettet selvstændige Postkontorer i Børkop, Daugaard, Løsning, Uldum, Tørring, Jelling, Brande og Grindsted.

Telegrafstationen blev aabnet for offentlig Korrespondance den 1. Januar 1857. Først laa den i Byens yderste Udkant, i Ejendommen »Ørstedsminde« for Enden af den nuværende Fredericiagade. Saa blev den flyttet til det nuværende Hotel »Royal«, derfra til Havnegade, og endelig i 1898 til den dengang nyopførte Post- og Telegrafbygning, hvor den endnu har til Huse. I 1895 aabnedes Statstelefonstationen samme Steds, og saavel Telefon som Telegraf har en Udvikling at se tilbage paa, der svarer til Postvæsnets. For Tiden benyttes Stationen i ekstraordinær stærk Grad, saaledes som Tilfældet er under Kri-gen overalt i Landet. Stationen bestyres siden 1900 af Hr. F. Miltersen, en forekommende og elskværdig Embedsmand.

Telefon har Vejle haft siden 1885, da Vejle Telefonselskab blev stiftet af 20 Borgere, væsentlig Købmænd. I de første Aar boede Selskabet til Leje hos Løveapoteket og kom derfra i 1897 ned paa Dæmningen, hvor der blev bygget et Taarn til Centralen. 1889 fik Vejle Telefonforbindelse med Horsens og 1891 med Fredericia, og i Halvfemserne blev der bygget den ene Landcentral efter den anden. Abonnentantallet steg stærkt, og da det i 1910 var naaet til 790 Abonnenter i Vejle og 622 paa Landet, kunde det tillige siges, at medens der i hele Jylland var 18,80 Abonnenter pr. 1000 Indbyggere, saa havde Vejle Telefonselskab 21,60 Abonnenter pr. 1000 Indbyggere. Selskabet blev ledet af Konsul A. Schjøth, der driver en stor Jærnforretning, men ved Siden heraf ofrede sig meget for Telefonselskabets Udvikling. Selskabet var et udmærket Ak-

tiv, og Aktionærene frydede sig, hver Gang der blev udbetalt Udbytte. Men — Selskabet voksede for stærkt, fik for mange Abonenter! Virksomheden stillede Krav om en Udvidelse, der var større, end Selskabet turde binde an med. Dage i Taarnet maatte være forbi, og man maatte gaa over til Anlæg af underjordiske Ledninger. Det var et Systemskifte, der maatte til, og hertil krævedes store Kræfter. Saa solgte Vejle Telefonselskab hele Herligheden til Jydsk Telefonaktieselskab for en rundelig Sum, og samtidig fik Vejle-Selskabets Formand, Konsul Schjøth, Sæde i Bestyrelsen for det store Selskab, der har Sæde i Aarhus. Vejle fik saa sine underjordiske Telefonledninger, efter et stort og brydsomt Arbejde, som en Snestorm nær havde lagt helt øde. Men det gik dog, og Centralen blev derefter flyttet over i en Ejendom paa Dæmningen lige overfor Taarnet, og her residerer Selskabets flinke Damer nu i en velindrettet Central.

Det er sagt, at en Bys Handelslivs Selvstændighed til en vis Grad maales gennem dens Toldindtægter. Og det er rigtigt. Og naar Toldindtægternes Stigning viser sig gennemgaaende og permanent, kan man med Føje gaa ud fra, at Handelslivet vokser i Omfang og Selvstændighed. Saaledes har det været i Vejle. Indførselstolden ved Vejle Toldsted udgjorde 1860: Kr. 62,893,79, 1890: Kr. 217,001,73, 1908: Kr. 452,297,91, 1910: Kr. 361,473,45 og er nu atter nær den halve Million.

Naar Tolden er anført for 1908 — det sidste Aar, den gamle Toldlov virkede —, er det for at markere den Nedsættelse i Toldafgifterne, der bevirkede en Mindretold paa ca. 100,000 Kr. aarlig for Vejles Vedkommende.

Vejle Toldkontor har de sidste 2½ Aar været ledet af Toldforvalter Eldal, der 1. December blev udnævnt til

Toldinspektør i Randers. Endnu er hans Efterfølger ikke udnævnt, men Toldkontrollør Koch, der er en betydelig Dygtighed, er konstitueret, og Regnskabsvæsnet ledes af Vejle-Toldstedets mangeaarige, erfarne og meget kyndige Fuldmægtig I. C. Hammerum.

**Martin Hansen,
Købmand.**

**Jacob S. Thorkilsen,
Købmand.**

**Carl Petersen,
Malermester.**

**Chr. Hansen,
Kunsthändler.**

Borgmester F. Th. Madsen i sit Kontor. (Udnævnt November 1895.)

DET KOMMUNALE STYRE

Der sidder rundt om i de danske Købstæder mere end én Borgmester, der aldrig burde have været Formand for et Byraad, fordi de savner baade Indsigt og Interesse for den Gerning, de ved »Kongens Naade« er sat til at røgte ved Siden af deres Embede som Byfoged. Men der sidder utvivlsomt i endnu flere Byer »kongevalgte« Borgmestre, som Flertallet af Byens Borgere ikke uden Beklagelse ser blive afløst af folkevalgte Borgmestre. Dette er saaledes Tilfældet i Vejle. Her har *F. Th. Madsen* nu i henvend en Snes Aar været Byfoged og Borgmester, og der hersker kun een Mening om hans Gerning, at han har vist sig som en baade dygtig og retsindig Embedsmand og Leder af

det kommunale Styre. Hans Embede er stort og burde utvivlsomt have været delt for flere Aar siden, men hans Arbejdsiver er stor, og hans Arbejdstid er lang, og derved har det været muligt at læsse hele Embedet paa samme Haand, uden at det har lidt Skade derved. Som Byfoged er P. Th. Madsen human og til det yderste retsindig, og som Borgmester er hans Ledelse af Forhandlingerne i Byraadet upartisk og velvillig til alle Sider, samtidig med at hans kommunale Indsigt og hans store Interesse for Byens Ve og Vel jævnlig giver ham Anledning til at gribe afgørende ind i Debatten. Nu nærmer Borgmesteren sig stærkt de 70 Aar, saa mærkeligt det end lyder i Vejlenes Øren, og om et Par Aar maa man belave sig paa at se en folkevalgt Borgmester rykke ind i hans Stol. Hvem vil det blive? Utvivlsomt en af dem, der nu sidder omkring det grønne Bord, men hvem af dem, det kan ingen vide, thi hvilken Gruppe har Flertallet, naar Byraadsvalget har fundet Sted næste Foraar? Hidtil har den borgerlige Gruppe raadet over Flertallet. Dens Fører er Grosserer *Jørgen Christensen*. Han er en Mand i sin bedste Alder og er Venstremand, men Venstremand af den moderat-konservative Støbning, som Vejleegnen er saa rig paa. Antisocialist er han saa godt som nogen renlivet konservativ Mand, og han er et yndet Maal for de socialdemokratiske Pile. Man paastaar fra hans Modstanderes Side, at han som Formand i Belysningsudvalget og i hele hans Virksomhed handler ud fra rent forretningsmæssige Synspunkter. Og sandt er det, at han vil, at man ser paa Gasværk og Elektricitetsværk som en Forretning, der vel ingenlunde skal give det størst mulige Udbytte, men dog være et godt Aktiv for Kommunen. Jørgen Christensen sidder naturligvis i Kasse- og Regnskabsudvalget. Han er valgt paa Borgerlisten, der ved sidste Valg fik valgt Kan-

Jørgen Christensen,
Købmand.
Født 1871 ved Vejle, Næstformand i Vejle Handelsforening.
Formand for Skatteraadet.

C. Thorsen,
Tømrermester.
Født 1856 i Korsør. Medlem af Bygnings- og Ligningskommissionen til 1913. Vice-Brandinspektør.

S. C. Langager.
Købmand.
Født 1873 i Stensby.

Chr. Jacobsen,
Redaktør, Folketingsmand.
Født 1866 i Holbæk.

Medlemmer af Vejle Byraad.

**Chr. Christoffersen,
Muremester, R. af Dbg.
Født 1857 i Vejle.**

**Laura Vogelius,
Kollektrice.**

**Anders Andersen,
Former.**

**Gustav Andersen,
Faktor.**

Medlemmer af Vejle Byraad.

didater til at besætte 8 af de 17 Pladser, som de valgte Medlemmer raader over. Til hans Gruppe hører Murer- mester *C. Christoffersen*, der er en energisk Talsmand for en økonomisk Husholdning, og samme er en meget sag- kyndig Mand paa Bygningsomraadet og har iøvrigt lagt særlige Interesser for Dagen i Sagen om Bygning af det Musæum, som ikke kom. Læge *Askov* er en impulsiv Na- tur, og han siger sin Mening rent ud, enten det saa passer den ene eller den anden. Han er Formand for Skoleud- valget og er især Grundejerne en dygtig Talsmand. Sag- fører *West* hører til Borgergruppens nyere Mænd, men bliver sikkert en af dem, der engang kommer i første Række. Overlærer *N. C. Nielsen* virker interesseret og dyg- tigt som Formand for Udvalget for Kommunens Jorder og Ejendomme, og Købmand *S. C. Langager* er Detailhand- lerstanden en forstaaende og paalidelig Talsmand. Mis- sionær *Fenneberg* har ret alsidige Interesser, men ofrer sit største Arbejde i Fattigudvalget, hvis Formand han er. Tømremester *C. Thomsen* er Formand for Skovudvalget, men interesserer sig iøvrigt særligt for Bygningsager. Til disse syv Repræsentanter for den borgerlige Gruppe kom- mer Gruppens eneste kvindelige Repræsentant, Lærerinde Frøken *Olga Knudsen*, der virker energisk og interesseret paa forskellige Omraader.

Ogsaa Socialdemokraterne nøjes med een kvindelig Repræsentant, Fru *Laura Wogelius*, hvis særlige Interesse er Afholdssagen. Gruppens Repræsentant i Kasse- og Regnskabsudvalget er Redaktør *C. Jacobsen*, der i mange Aar har været Socialdemokraternes Fører i Vejle, hvor han ved sin noble og sympatetiske Fremtræden og en solid Dygtighed har gjort sig meget fortjent af sit Parti. Nu har han Sæde i Folketinget, og dette har medført, at han ikke

gængere kan være sit Partis første Mand i Byraadet. Gartner *Poulsen*, der er en dygtig Formand for Gade- og Vej-udvalget, har faaet en stedse sikrere Position, og hans Ord har Vægt. Men især er Faktor *Gustav Andersen* rykket frem i første Plan, saa ny han end er i Raadet. Det er ham, der sender de fleste Pile imod Grosserer *Jørg. Christensen*, og den Debat, de to Mænd fører, hører til dem, der sætter Farve paa Forhandlingerne, og som der ogsaa af saglige Grunde lægges særlig Mærke til. Bogtrykker *Chr. Høyer* er især vagtsom overfor Kokes- og Gaspriser-nes Stigning, og Tømremester *Jens Nielsen*, der er et mangeaarigt Byraadsmedlem, er den roligste og besindigste af alle Socialdemokraterne; udæskende er han mindst af alt. Former *A. Andersen* og Arbejdsmand *I. Bertelsen* virker mest i Udvalgene. Sekretær er Byfogedfuldmægtig cand. jur. *Dragsted*.

Der hersker gennemgaaende et godt Forhold mellem Byraadets Medlemmer, og den Tone, hvori Forhandlingerne føres, kommer kun yderst sjældent i Modstrid med den Værdighed, Byraalsforhandling bør have, selv om der nu og da veksles vel skarpe Hug. Forhandlingerne er indgaaende, og naar en Sag rækker lidt ud over det almindelige, vil den faa Lov at komme paa Dagsordenen utallige Gange. I hvert Fald under Krigen hører et offentligt Møde, der varer mindre end to Timer, til Sjældenhederne, og de lukkede Møder tager paa det nærmeste lige saa lang Tid. Derfor — hvis der handles som der tales, saa har det ingen Nød, og det gør der nu vistnok.

Byens Regnskab stiller sig ganske gunstigt. Nedenstaaende Oversigt vil vise baade dette og Byens rivende Ud-
vikling.

Indtægter:	19 ¹⁵ / ₁₆	19 ⁰⁶ / ₀₇	1887
Af Ejendomme	219613 91	119663 58	11260 27
Afgifter ifølge Næringsloven	24650 58	21347 42	12080 00
Forbrug af Aktiver.....	55810 41	59659 72	5350 00
Skatter	600433 18	262008 38	74548 29

Udgifter:			
Byens Styrelse... ..	33351 75	19489 21	4912 79
Fattigvæsen.....	90322 17	38641 89	27249 81
Aldersdomsunderstøttelse	89511 20	26050 08	—
Skolevæsenet	173882 64	90779 77	23219 68
Retsvæsen	38175 34	22996 93	7855 79
Medicinalvæsen.	65889 49	19771 85	2422 92
Gader og Veje	30329 09	20953 26	4735 56
Renter.	111729 59	75660 63	10905 07
Afdrag.....	107590 78	86162 16	3903 67

Kommunens Formue og Gæld stiller sig saaledes:

	Formue:	Gæld:
19 ¹⁵ / ₁₆	4.400316 81	2.452657 05
19 ⁰⁶ / ₀₇	3.080247 65	1.998833 00
1897.....	1.138675 00	795311 68

Disse seks Talsummer viser tydeligere end noget andet Vejles Udvikling, en Udvikling, der endnu ikke er kulmineret, men som maa antages at stige endnu stærkere.

Iøvrigt kan der paa Grundlag af de nævnte Tal anstilles en Række forskellige Betragtninger. Hvis man gaar de enkelte Parter efter i Detailler, vil man f. Eks. komme til det Resultat, at der til humane og sociale Foranstaltninger i alt medgaar over en halv Million Kroner, hvoraf dog Staten refunderer en Del. En halv Million alene paa disse Konti er en stor Sum for en By paa Vejles Størrelse. Krigen er naturligvis for en stor Del Skyld i Summens Størrelse, men den viser tillige, at der i Vejle sørges godt for dem, der er kommen paa Samfundets Skyggeside. Det er jo i første Række Hjælpekassens Bestyrelse, der vare-

tager denne Opgave, og det er Byraadet, der sætter den i Stand dertil ved at bevilge de fornødne Midler. Uden Rivninger gaar det nu ikke af. Flere Gange i Løbet af det sidste Par Aar er der opstaaet Uoverensstemmelser mellem Hjælpekassens Bestyrelse paa den ene Side og Byraadet eller rettere dets Flertal paa den anden Side. Bestyrelsen hævder, at Hjælpekassen er suveræn, at den med andre Ord kan afvise al Indblanding fra Byraadet, der kun har at bevilge den det fornødne Mammon. I denne Opfattelse støttes Hjælpekassen af Socialdemokraterne i Byraadet, medens dettes borgerlige Gruppe hævder, at Byraadet har Ret til at føre nogen Kontrol med, hvorledes Pengene anvendes. Herom har der som sagt staaet en Del Strid, og denne vil utvivlsomt dukke op endnu adskillige Gange.

Ogsaa paa andre Omraader har Krigen medført nogen Splid indenfor Byraadet, saaledes at Grupperne er kommen til at staa skarpt overfor hinanden. Det har saaledes særlig været Tilfældet med det Verden over aktuelle Boligspørgsmaal. Her som andre Steder er der Bolignød. Socialdemokraterne har foreslaaet forskellige Udveje til at søge den afhjulpet, men den borgerlige Gruppe har fundet disse Forslag for vidtgaaeende, og tilsidst er man da gaaet til et kommunalt Byggeri i mindre Stil. Der opføres i Vinter fire Ejendomme, hver med 8 2 Værelsens Lejligheder, for Kommunens Regning. Tilstrækkeligt til at afhjælpe hele Bolignøden vil det ikke være. Men dels mener man, at nogle af de interimistiske Lejligheder kan benyttes fremdeles, og dels er der ogsaa bleven bygget noget af Fabrikerne. Bomuldsspinderierne har saaledes rejst en Række Bygninger saavel paa Havnegade som ude ved Vardevej, og selv om disse Bygninger kun er beregnet til Grundejernes Arbejdere, saa vil de dog formentlig i nogen

Grad mindske Bolignøden. Det forhindrer naturligvis ikke, at Bolignødens Afhjælpning endnu en rum Tid vil være et brændende Spørgsmaal i Vejle, men her foreligger en stor Opgave, at den kræver Statens Medhjælp, og Tiden vil vise, hvorledes denne vil forme sig.

Naar Vejle maaske er den By, der er bleven forholdsvis haardest ramt af Bolignøden, saa hænger det sammen med Byens stærke Udvikling, og da det især er smaa Lejligheder, der savnes, med den Omstændighed, at Vejle i udpræget Grad er en Fabriksby. Et Par Tal viser Byens Vækst fra ældre Tider. I 1801 var Indbyggertallet 1310, 1840: 2705, 1860: 4920, 1890: 1915 og 1901: 14,592. I de sidste 15 Aar har Udviklingen selvfølgelig været størst. I dette Øjeblik, December 1916, har Vejle ca. 19,700 Indbyggere, og kun 6 Byer er større. De 6 Byer er i Rækkefølge København, Aarhus, Odense, Aalborg, Randers og Horsens. For et Par Aar siden var Esbjerg saa dristig at springe frem foran Vejle, der dermed rykkede ned til Nr. 8 Pladsen. Men det varede kun eet Aar, saa tog Vejle atter sin naturlige Plads som Nr. 7. Naar Vejle nu er saa nær de 20,000 Indbyggere, som ganske sikkert vil være naaet Efteraaret 1917, saa skyldes det i mindre Grad ogsaa de Indlemmelser af Nabokommunerne, der har fundet Sted i de senere Aar. Der er dog kun bleven indlemmet, hvad der naturligt hørte til Byen, og deraf endda ikke alt. Den største og bedste Bid staar tilbage. Det er Mølholm Villa-kvarter syd for Byen. Men ogsaa dette er man nu begyndt at søge indlemmet. Man har længe haft Kig paa de mange rare Skatteydere, der ved at bygge Villa i Mølholm kom til at høre til Vinding Kommune, men man har hidtil ikke haft Mod til at søge dem indlemmet. Nu i December er det første Skridt gjort. Der har været ført den første For-

handling med Vinding Sogneraad, der imidlertid ikke var billig. Hvad Forhandlingerne vil føre til, véd man derfor ikke, men en kommende Lovgivning, der ikke vil blive saa blid ved Udflytterne som nu, vil sikkert bidrage til, at en Overenskomst naas. Og den Dag, da Mølholm hører Vejle By til, er en længe næret Drøm gaet i Opfyldelse.

Fra Vejle Fjord.

BYENS SEVÆRDIGHEDER

Har Vejle nogle Seværdigheder? Maaske ikke saa mange som en By paa ca. 20,000 Indbyggere bør have, men dog nogle. De offentlige Bygninger er nævnt foran, og adskillige af dem kan Byen saare vel være bekendt. Af Mindesmærker har Byen saa at sige ingen. Anlæg i Byen er der heller ikke. Den har et Springvand, og det er en Pryd. Det ligger paa Kirketorvet foran Vejle Bank og er skænket af denne. Københavns Raadhus' Bygmester, Professor Martin Nyrop har tegnet det, og det er udført kunstnerisk smukt.

Nogen Musæumsbygning har Byen ikke — endnu. Der stod for et Aarstid siden en hæftig Strid om Musæumssagen med Adresser og Borgermøder og Henvendel-

ser til Ministeriet m. m., og det endte altsammen med, at Byen ikke fik den Musæumsbygning, som et Flertal i Byraadet havde bestemt at den skulde have. Vejle har dog et Musæum, og det findes i Administrationsbygningen. Og selv om det ikke er betydeligt, saa er det dog seværdigt. For en Del Aar siden fik Musæet testamenteret en halv Snes Tusinde Kroner af Etatsraad Eckardt, Ørumgaard pr. Daugaard, men paa den Betingelse, at Byen

Fjordlandskab fra Vejle.

skulde bygge en Musæumsbygning. Det lovede Byraadet at gøre, og det vil ogsaa holde sit Løfte engang, men endnu er det ikke bleven til noget. Der er ellers udarbejdet Tegninger til Musæumsbygningen, og det var Meningen, at den skulde ligge tværs over Orla Lehmannsgade omtrent i Flugt med Amtsgaarden, saaledes at Orla Lehmannsgades Forlængelse blev spærret. Det var denne Afspærring, af en vel anlagt Gade, der vakte endnu større

Modstand end selve Bygningen af et Musæum midt under Krigen, og Modstanden sejrede altsaa. Men det, der skulde være i Musæumsbygningen, har man, og det kan man godt have lidt Fornøjelse af at se. For Tiden er det imidlertid ikke tilgængeligt, da Administrationsbygningens Ombygning endnu ikke er fuldendt.

Men der findes en anden Seværdighed i Administrationsbygningen, og den er tilgængelig. Det er Biblioteket for Vejle By og Amt. Det er fornylig bleven indviet i sin ny Skikkelse, og det vækker almindelig Beundring. Der er et udmærket Udlaanslokale, hvor Systemet »de aabne Hylder« er gennemført, og der er en stor, stilfuld og dog hyggelig Læsestue, og der er endelig indrettet en Børnelæsestue, som dog ikke er taget i Brug endnu. Biblioteket er Centralbibliotek for Vejle Amt og oppebærer i den Anledning betydelige Tilskud fra Stat og Amt foruden naturligvis først og fremmest fra Byen. Biblioteket raader over en betydelig Bogsamling, og det er næppe for meget sagt, at det af Ydre er det mest tiltalende offentlige Bibliotek i Landet efter Statsbiblioteket i Aarhus.

Flere gamle Bygninger staa endnu paa Hovedstrøget, og tiltrækker sig de Forbipasserendes Øjne. Historisk bekendt er Residensgaarden, der ligger paa Hjørnet af Torvegade og Kirkegade. Den blev skaanet under den store Brand, der i 1739 lagde hele det omliggende Kvarter i Aske. Man kan paa Muren læse sig til, at her boede Christian II i 1739 og modtog Adelens Opsigelsesbrev.

I selve Byen er der ikke flere virkelige Seværdigheder. At man kan staa næsten hvor som helst og se den smukke Natur, der indrammer Byen, er en anden Sag. Af denne Natur modtager Byen sin Poesi; her skabes Baggrunden for dens Idyl.

At Kommunen har Virksomheder som Elektricitets-

værk, ret nyt, og Vandværk (i Grejsdalen) samt Gasværk (paa Havnen) og Slagtehus med Kødkontrolstation (i Engene) nævnes kun for en Ordens Skyld. Af private Bygninger mærker man sig især Haandværkerforeningens kønne Bygning paa Hjørnet af Havnegade og Dæmningen, Vejle Banks store og stilfulde Ejendom paa Kirketorvet, Løveapotekets ret ærværdige Hjørneejendom paa Raadhustorvet, Sparekassen for Vejle By og Amt (lige overfor St. Nicolaj Kirke), Landmandsbanken paa Torvegade, Arbejdernes Forsamlingsbygning paa Nørrebrogade og K. F. U. M. i Nutzhornsgade.

FORLYSTELSESLIVET

Endnu en præsentabel Bygning er at nævne, tilmed en af de kønneste af alle de ældre Bygninger. Det er Teatret, som ligger lige overfor Banegaarden. Men dermed er vi inde paa Forlystelseslivet i Vejle. Det er et Kapitel for sig, men maaske ikke saa stort, som det burde være. Teaterbygningen vil af sit Ydre bibringe alle et godt Førsteindtryk. Desværre — man bevarer ikke det gunstige Indtryk, naar man kommer indenfor. Teatret er 30 Aar gammelt, og der er ikke i Aarens Løb ofret store Summer paa det. Hyggelig er Teatersalen derfor ikke, og Siddepladserne staar tilbage for Biografteatrenes. Det hænger sammen hermed, at Vejle kun er en nogenlunde god Teaterby. Tourneerne med de gode Navne blandt Skuespillerne kan dog altid regne med stort Besøg, og til de populære gamle Komedier fylder Landboerne Huset. Særlig mange Forestillinger gives der iøvrigt ikke, godt tredive i Sæsonens Løb har de sidste Aar været de sædvanlige.

Næst efter Arbejdernes Forsamlingsbygning er Teatrets Sal den største i Byen, og den benyttes derfor ogsaa af Musikforeningen, der hører til de førende i Provinsen. Den har saa mange Medlemmer, som der kan stuves sam-

**C. Neumann,
Boghandler.**

**Født 1857. Sekretær og Kasserer
i Vejle Musikforening, Sekretær
i Vejle Museumsforening.**

**Jørgen Petersen,
Tømrermester.**

**Født 1847. Formand for Vejle
Haandværkerforening. 2 Gange
Medlem af Byraadet.**

**Frederik Hansen,
Købmand. R. af Dbg.**

**Født 1852. Formand for Vejle
Handelsforening.**

**M. Christiansen,
Købmand. R. af Dbg.**

**Født 1841. Æresmedlem af Vejle
Handelsforening.**

men i Teatersalen, og et Hundrede Stykker staaende paa Ventelisterne. Den er derfor i Stand til at byde paa de fineste Navne, og da dens Ledelse er meget kunstinteresseret, er det som Regel ogsaa den »højere« Musik, der bydes, medens populær Musik som oftest er bandlyst, tilsyneladende til almindelig Glæde blandt Medlemmerne, men i Virkeligheden langt fra efter alles Ønske.

Musikforeningen er utvivlsomt Byens fineste Forening, medens Haandværkerforeningen er den populæreste. Den har som nævnt sin egen Bygning, og den har et betydeligt Medlemsantal blandt Borgerskabet. Her spilles der Kort hver Eftermiddag af Stamgæster og her samles ofte et stort Antal Borgere med Familie til gode Foredrag og anden Underholdning samt nu og da Bal og selskabelige Sammenkomster. Salen er den største efter Teatrets og bruges derfor ofte til mange Slags Møder.

Til Forlystelser hørte tidligere i første Række Varieteen. I henved en halv Snes Aar har den glædet Byens Ungdom og forarget nogle af de ældre, men nu er den ikke mere. Da forrige Sæson gik ud, var det Slut med Varietee i Vejle. Direktør Mortensen, der havde drevet Varieteen hele Tiden, syntes Vanskelighederne blev for store, og da han mærkede en stigende, men ikke ganske berettiget Modstand mod hans Etablissement, omdannede han det til Biografteater fra denne Sæsons Begyndelse. Det hedder Kinoteatret, ligger i Orla Lehmannsgade og er Byens tredje Biografteater. De to er Biografteatret Vejleberg, som ligger paa Torvegade, og Søndergades Kosmorama. Alle tre kan glæde sig ved talrigt Besøg, de byder jo paa en Forlystelse, der nu den største Del af Vinteren er Byens eneste — desværre.

Naturligvis har Byen hvert Aar Sommerkomedie. En Del Aar var det Ove Bassøe, der forlystede Vejleenserne

dermed. De sidste Aar har det været Ludvig Nathansen, der nu omsider næste Sommer vil blive afløst af Hr. Wantzin. Varieteens Lokale benyttes af Sommerteatret, og det er særdeles velegnet dertil. Ogsaa nu efter at Varieteen er bleven til Biografteater vil Lokalet blive benyttet til Sommerkomedie, idet man saa vil pakke Filmen sammen i de tre Sommermaaneder.

Af andre Forlystelser har Vejle »Skovbrynet«, der ligger ved Indgangen til Høneskoven og som i de brede Lag er populært. Det byder paa Varietee og Koncert, og Underholdningen er gratis.

Endelig er der de 2—3 Cafeer, der har Koncert om Aftenen, og af hvilke Industricafeen er den eneste, der samler Byens bedre Publikum. Det er en stilfuld, ja elegant Cafee, der hævder en fornem Plads i Byens Forlystelsesliv.

Endnu bør til Forlystelserne henregnes Skyttelavet og Skyttehuset. Det første ejede det sidste, indtil dette for 2 Aar siden blev kommunalt. Nu samler Skyttelavet under en meget energisk Bestyrelse sine Medlemmer til forskellige Festiviteter Aaret rundt, af hvilke Fugleskydningsfesten fremdeles er den vigtigste. I Skyttehuset, der ligger 20 Minutters Gang fra Byen, er der hyppig Koncerter.

Saa er der ikke flere Forlystelser i Vejle. Endnu mangler Byen det store Forlystelsesetablisement; en bedre Varietee, Koncertsal eller Palmehave. Der er et stort Publikum dertil, men hvor er Manden, der vil skænke Vejlerne det?

NÆRINGSLIVET

Der blev for nogle Aar siden offentliggjort en Statistik, der slog fast, at Vejle forholdsvis er den største Industriby i Danmark. Utvivlsomt gælder det den Dag i Dag. Det lyder maaske i første Øjeblik noget overraskende for udenbysboende, men ved nærmere Eftertanke vil de erkende, at de kender Navnene paa adskillige store Virksomheder, der har deres Hjemsted i Vejle. Den største af dem er De danske Bomuldsspinderier. Det var den første Virksomhed i sin Art her i Landet. Vejle Bomuldsspinderi var dens oprindelige Navn og den blev stiftet 1882. Da denne Industri gik frem med rivende Fart og da Virksomheden fik »Aflæggere« i Odense og Valby, blev det til »De danske Bomuldsspinderier«, og imidlertid grundlagde en af dens Stiftere, Konsul *Windfeld Hansen*, sit eget Bomuldsspinderi i Vejle. De danske Bomuldsspinderier har Fabriksbygninger baade paa Havnegade og Vardevej o gbeskæftiger flere Hundrede Arbejdere, hvoraf især mange Kvinder. Ogsaa *Windfeld Hansens* Bomuldsspinderi er af betydeligt Omfang. Førstnævnte Virksomhed ledes af Direktør *Thisted* og Direktør *Houmann*, hvilken sidste er administrerende Direktør og en dygtig og vidtskuende Mand. Ogsaa Konsul *Windfeld Hansen* har ved et energisk Arbejde ført sin Virksomhed langt frem og

har indrettet den yderst moderne. Vejle har fremdeles Vejle Dampvæveri og A/S Hansens mekaniske Væveri, to store Virksomheder, af hvilken den sidste netop i denne Tid faar en ny Fabriksbygning i Vejle Enge.

Næst Tekstilindustrien er det C. M. Hess' Kakkellovne, der i største Grad fortæller om Vejles Industri Landet over. C. M. Hess begyndte i en Baggaard i Grønnegade med 6 Mand. Det er 40 Aar siden. Nu har han store Fabriker saavel i Grønnegade som i Vejle Enge, og han beskæftiger et Par Hundrede Mand. I Rigdom er han den

M. Windfeld Hansen,
Konsul. R. af Dbg.
Født 1850 ved Ribe.

Johs. Schiødt,
Justitsraad, Sagfører.
R. af Dbg. Dbmd.

Vejlenser, der har drevet det videst, og som den gode Borger, han altid har været, har han ikke søgt ud i Skattely, men har svaret sin rundelige Skat i Vejle, lige saa meget som den anden, tredje og fjerde største Skatteyder tilsammen. For sine Arbejdere har han bygget et Alderdomshjem, og paa forskellige Omraader har han med Ære indskrevet sit Navn i Vejle Bys Historie. Personlig er Hr. Hess jævn og ligetil, udsøgt elskværdig mod alle, og har været hjælpsom mod mange Mennesker. Nylig har han

købt det smukke Herresæde »Haraldskjær« i Vejledalen og vil formentlig fremtidig tilbringe Sommeren her.

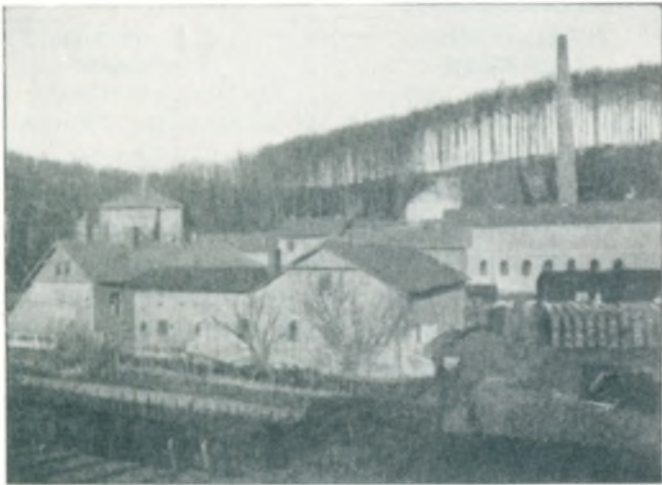
Hvad der gælder C. M. Hess gælder de fleste af de Vejleensere, der nu sidder i store industrielle Virksomheder, at de selv har skabt deres Forretning fra Grunden af. H. Steensens Margarine kender ethvert Barn i det mindste af Omtale. Denne Fabrik blev grundlagt nogle Aar efter Otto Mønstedts Fabrik, og den er den næststørste i Landet.

A/S H. Steensens Margarinefabrik.

H. Steensen drev Agenturforretning i Vejle og gik hver Dag omkring med sin Taske til Byens Købmænd, da han fandt paa, at Margarine havde en stor Fremtid for sig i Danmark. Han rejste til Hamborg og gik op til alle Dan-skes gode Ven, nu afdøde Generalkonsul Pontoppidan. Han hjalp den unge Vejleenser ind paa en Fabrik, hvor man lavede »Kunstmør«, og støttede ham senere paa anden Maade. Og da H. Steensen kom tilbage til Vejle, gik han i Gang med selv at lave Margarine. Virksomheden

tog et stort Opsving, han kunde næsten ikke tilfredsstille Efterspørgslen, og en stor, moderne Fabrik ligger nu paa Horsensvej og fortæller om den Udvikling, hans Virksomhed er undergaaet. Det maa fremhæves, at H. Steensen var den første herhjemme, der lavede ren Plantemargarine, hvorved han anviste hele den danske Margarineindustri nye Veje, som den nu betræder med stor Ære. Nu er H. Steensens Margarinefabrik et Aktieselskab med

Udsigt over en Del af Steensens Margarinefabrik.

d'Hrr. *Olsen* og *Hans Steensen jun.* som administrerende Direktører, to unge, intelligente og kyndige Forretningsmænd, der utvivlsomt vil skabe Virksomheden en endnu betydeligere Fremtid. Fabrikens Grundlægger, Hr. H. Steensen, der den Dag i Dag er ligesaa elskværdig og forekommende som for 35 Aar siden, bor nu paa sin Herregaard Løgismose paa Fyen.

Der er her nævnet de største industrielle Virksomheder

A. Chr. Petersen,
Sæbefabrikant.

J. P. Worning,
Sæbefabrikant.

i Vejle, men ikke nær alle de landskendte. Worning & Petersens Xeroformsæbe kender alle. Fabrikanterne *Worning* og *Petersen* sidder i en stor Bedrift i Tønnesgade og øger Dag for Dag deres Omsætning ved at forfærdige 1. Klasses Varer og ved — en forstandig Reklame.

Flere Garverier findes der ogsaa i Vejle. Vejle Saalelæderfabrik, hvis Direktør er Hr. *Oluf Seligmann*, er en stadig voksende Virksomhed. Fremdeles er der Bjerregaards Garverier, og en Filial af Ballins Sønner, der ledes

Worning & Petersens Sæbefabrik, Vejle.

William Bjerregaard,
Direktør.
Født 1878 i Vejle.

Hans Brincker,
Isenkrammer.
Født 1877 ved Vejle.

af Direktør *Billenstein*. — A/S Bjerregaards Sønner er startet 1858, siden 1912 som Aktieselskab, og det er den eneste Fabrik i Skandinavien, der fremstiller lakeret Læder. Fabrikation af Laklæder paabegyndtes 1880 og er nu meget omfattende.

I Grejsdalen findes Grejsdals Hammerværk, Firma Brødrene Brincher, hvis Spader kan ses i enhver Isenkramforretning. Denne Virksomhed holder til Foraaret 50-Aars Jubilæum. Inde i Vejle har den sat Frugt i en

A/S Bjerregaards Sønners Fabrik.

Fabrikant D. Frils's Forretningsejendom.

ny Fabriksvirksomhed, Vejle Bolte- og Møttrikfabrik, der blev startet 1899.

Ogsaa Cementindustrien har en fremragende Intereseret i Vejle i Fabrikant *C. Christoffersen*, der tillige er en af Byens første Murermestre, og som Jylland over har

De danske Blodfoderfabrikker i Vejle.

bygget mange større Bygninger. Han er et af de betydelige Navne, man ikke kommer uden om i Vejle. En af Murermester Christoffersens gamle Lærlinge er S. Chr. Sørensen, der senere etablerede sig som Murermester og samtidig anlagde Vejle Cementstøberi, der nu er en betydelig Virksomhed.

Fremdeles er der af større industrielle Virksomheder D. Friis', hvis Krydderier sælges Landet over, og af de nye Industrier er der »Nordisk Tubefabrik«, indenfor sin Art den største i Norden. De danske Blodfoderfabriker

Ditlev Friis,
Fabrikant.
Født 1858 i Vejle.

N. F. Møhl,
Fabrikant.
Født 1874 i Vejle.

indførte ogsaa en ny Industri i Danmark, der var i den Grad uden Forbillede, at hver eneste Maskine maatte ud tænkes og gennem Forsøg tilrettelægges for Øjemedet. Produktet begyndte at finde Indpas i danske Landbrugs kredse, hvilket fremmede Fabrikationen, saa det snart blev nødvendigt at give Foretagendet større Former. Fabriken gik derefter over til et Aktieselskab, og i 1905 flyttedes den til egne, nyopførte Lokaler ved Vejle Havn, som senere er bleven udvidede hvert Aar. Vejle Dampmølle er

kendt som en af de mest moderne Dampmøller i Landet. Den er bygget af et stort, verdenskendt Specialfirma i Møllerimaskiner efter allernyeste og bedste Formalingssystem og indrettet efter Tidens nyeste Krav med fuldstændig automatisk Drift, saaledes at Kornets og Melets Behandling fra først til sidst foregaar uden nogensomhelst Berøring af Menneskehænder. Bryggeriet »Vejle«, der ligger i Nørreskoven, hører til »Østjydske Bryggerier«. Møhls Brænderi er en gammel, stor Virksomhed, og Maltgørerierne og Cikorieterrieriet skriver sig ogsaa fra en ældre Dato. Lige udenfor Byen ligger Bøgeager Teglværk.

Dermed turde indenfor Industrien være nævnet de Virksomheder, der tilsammen er Skyld i, at Vejle kan bære Navnet »Landets forholdsvis største Industriby«, og bære det med Ære.

Men indtager Industrien end saaledes en yderst fremskudt Stilling i Vejle, saa stiler den dog ingenlunde Handelen i Skygge. Mange af de foregaaende Blade vil ved sin Skildring af Byens Udvikling vise dette. Det er Side

Fr. Christiansens Forretningsejendom.

om Side med Handelen, at Industrien er vokset frem i Vejle. Stor Betydning for Handelslivet i Vejle fik det, da

Byen fik direkte regelmæssig Dampskibsforbindelse med Hamborg og Bremen. En stor Del af den Handel, der før gik alene over København, fandt nu Sted direkte. Et Mellemlid var sprunget over, en Afhængighed fejlet til Side. Nu har Krigen medført, at Mellemlidet atter maa benyttes, men det vil sikkert kun ske, til Krigen er forbi. Byen har været altfor godt tjent med de direkte Forbindelser til, at den skulde være til Sinds uden tvingende Grund at opgive dem.

Ogsaa Handelen har naturligvis sine Navne. Nogle af

Frederik Christiansen,
Købmand.
Født 1883 paa Meldhede.

Chr. Jørgensen,
Bankbestyrer.
Født 1869 i Vejle.

dem er allerede nævnte. Af andre maa især nævnes Brdr. Christiansen, der for et halvt hundrede Aar siden kom til Vejle fra Meldhede ved Tørring, og som kom til at betyde saa meget i Byens Handelsliv. Der var J. C., Mads og Frederik Christiansen, tre Brødre, af hvilke nu kun de to sidste lever, men som alle tre har haft deres store Betydning. De kastede sig over Foderstoffer, Brænderi og blandet Forretning. Foderstofforretningen er nu overgaaet til Jydsk Kornkompagni, men M. Christiansens Søn, C. T.

Vejle Banks Bygning.

Christiansen, er en af Direktørerne her. Brænderiet drives af Frederik Christiansen sammen med dennes Købmandsforretning og trives vel.

Af større Grossistforretninger maa endnu nævnes M. Kastberg Andersens (hvis Omsætning er vokset fra 30,000 Kr. aarlig til over 1 Million nu), og den, som drives af det foran omtalte Byraadsmedlem Jørgen Christensen. Indenfor Kulgrossererne er der især Navne som P. Warrer og Frederik Hansen, to Mænd, der selv henter deres Kul hjem fra England, og som nylig har haft den Sorg at miste deres Damper »Bornholm« med hele dens 16 Mand store Besætning.

Formand for Handelsforeningen er Købmand Frederik Poulsen, en af Vejle Handelsstands smukkeste og nobleste Repræsentanter, og en Mand, der i Tide saa, hvor der indenfor Handelen laa Fremtidsmuligheder — og handlede derefter.

Til uvurderlig Nytte for Handelen og Industrien i Vejle har Vejle Bank været. Det er et af de største Pengeinstituter her i Landet, og det er bleven det, fordi det er bleven ledet med stort Fremsyn. Mange Forretninger, der nu

Den danske Landmandsbank, Vejle.

hører til de største i Byen, er i de første, undertiden noget trange Tider bleven hjulpet af Vejle Bank, uden at denne først og fremmest og alene har haft egne Interesser for Øje. Tværtimod har den ofte vovet en Indsats, hvis gavnlige Udfald for den selv kunde være tvivlsom, blot for at

understøtte en Virksomhed, der burde drives frem. Bankens Direktører er d'Hrr. Jacob Petersen og E. Rasmussen, der med utvivlsom Dygtighed fører Banken frem til en stedse stærkere Position.

Foruden Vejle Bank findes der en Filial af Landmandsbanken i Vejle. Ogsaa den har været til Støtte for megen Handel og Industri i Vejle, og især under Krigen har den

Sparekassen for Vejle By og Amt.

ført sin Omsætning meget betydeligt frem. Den ledes af Hr. Chr. Jørgensen som Bestyrer.

Af andre Pengeinstituter har Byen Vejle Bys og Amts Sparekasse, hvis Direktører er d'Hrr. Justitsraad, Sagfører Johs. Schiødt og Thisted. Den sidste, der nu er omkring de 80, har et virksomt Liv bag sig paa forskellige Omraader. Justitsraad Schiødt er Sparekassens egentlige Leder, og han har drevet den godt frem. Foruden at sidde i en stor Sagførerforretning er han Sekretær i Vejle Amts Landboforening og sidder i flere Aktieselskabers Besty-

relse og i Ledelsen af flere Landsorganisationer, navnlig indenfor Sparekasserne.

Ogsaa Sparekassen for Vejle Opland kan notere god Fremgang. Dens Direktører er d'Hrr. Søren Hansen, Balle, og Marius Jensen, Vinding, to dygtige og afholdte Mænd.

Endelig har Byen fornylig faaet en Filial af Andelsbanken.

Vejle har 3 Dagblade: »Vejle Amts Avis«, det konservative Blad, hvis Redaktør og Udgiver er D. Schweitzer, »Vejle Amts Folkeblad«, Venstrebladet, der ejes af et Aktieselskab og redigeres af Chr. Søndergaard, og »Social-Demokraten«, der redigeres af Folketingsmd. C. Jacobsen.

— En Skildring af Vejle Bys Handel og Industri vil nødvendigvis forme sig til en Skildring ogsaa af Vejle Bys Mænd. Hvad Vejle har af Navne, findes næsten helt og holdent indenfor de to Grupper. Nogle flere

Direktionsmøde i Sparekassen.

Navne findes der, men det er ganske faa. Der er naturligvis først og fremmest Amtmanden: Kammerherre, Stiftamtmand Bardenfleth, den tidligere Kultusminister i Højres Regeringstid. Han er en betydelig Embedsmand, og alle ser op til ham, ikke alene fordi hans Embede er saa betydeligt, men fordi han personlig er en Mand, der af tvinger baade Respekt og den største Agtelse, kendt som han er i lige Grad for sin Dygtighed og sin Elskværdighed.

Og der er Borgmester Madsen, som er omtalt i det foregaaende, og som ligeledes indtager en smuk Plads i det offentlige Liv. Og der kunde naturligvis være flere at nævne, men ingen, som dog særlig hæver sig op over alle dem, der ikke nævnes. Af Forfattere har Byen Andreas Dolleris, hvis Digte især paa smukkeste Maade tolker hans Hjemstavnfølelse og er en stadig Hymne til Vejle og dens skønne Egne. Af Malere er Landskabsmaler Agersnap kendt og elsket af mange Landet over, ikke alene for hans Vejle-Billeder, men især for hans Billeder fra Heden. Et nyt Kuld af Malere er ved at dukke op: Jacob Agersnap, Einar Hansen og Stegler, og paa en Udstilling i December har de alle vist Talent, men endnu er Berømmelsen ikke kommen til dem. At Harald Kidde, Svend Leopold, Einar Wegener og Knud Windfeld Hansen er født i Vejle, kan maaske ogsaa kaste lidt Glans over Byen, men de staar ikke mere i direkte Tilknytning til Vejle og maa altsaa tages ude i Periferien.

Der er nærmest en Haandfuld Navne, dem der giver Byens Handel og Industri dens Præg, og nogle af dem, der staar udenfor de to almægtige Faktorer, men som dog ikke er uvæsentlige i hele Byens Fysiognomi. Vejle er jo ikke alene den store Handels- og Industriby. Den er tillige, som det hedder paa denne Bogs første Blad, en I d y l. To Modsætninger, vil man maaske synes, og dog er de

bleven til en Enhed til den By, som dens Borgere elsker netop som den er. Handelens og Industriens Mænd vilde ikke undvære Idyllen, og de, der lovpriser Idyllen, vilde nødig, at Maskinernes Hjul en Dag standsede. Arbejdets Melodi toner ud over Byen, og fra dens skønne Omegn kommer der en Luft fra et højere og renere Luftlag.

Kommer man fra en anden By og vil fæste Bo i Vejle, saa skal man helst komme en Foraarsdag. Om Sommeren er Vejle bedaarende. Omegnens Naturskønhed gaar lige op til Byens Huse og giver ogsaa Byen sit Præg. Og de mange Turister sætter om Sommeren yderligere Liv over Byen. I Løbet af Sommeren vil man derfor leve sig ind i Byen, vil finde den baade livlig og munter, fordi der ligger som en evig Sol mellem dens Mure. Og med Skæret af denne Sol i Sindet gaar man saa ind i de graa Efteraarsdage, der kan være kedelige og taagede, maaske særlig taagede i Vejle, men som dog er udholdelige, fordi Byens Beboere har et muntært Sind, og fordi det i det hele er en god By at færdes i.

At det vil vedblive at være saadan — saa vidt vi selv raader! — tvivler ingen om. Vi tror paa endnu bedre og lysere Dage for Vejle, og vi haaber, at den altid maa blive nævnet som det, den er i dette Øjeblik — Arbejdets og Idyllens By.

* * *

I det foregaaende er der fortalt om de store Firmaer, der ligesom danner Fundamentet for Handelens og Industriens Vejle; men til en Bys Organisme hører ogsaa de talrige Firmaer, der forsyner Byens Borgere med de forskellige Fornødenheder enten i Varer eller Arbejde. Denne Side af en Bys Liv har sin store Interesse, og vil Læserne danne sig et Skøn over Byen som Helhed, maa der ogsaa

vides noget om Erhvervslivets Mænd. Vejle er en driftig By, og det vil derfor være uoverkommeligt paa disse Blade at skildre alle de Firmaer, der har Betydning; vi maa gribe noget i Flæng, naar vi paa de følgende Blade fortæller om de enkelte Firmaers Liv og Virken.

Vejle og Omegns Andelssvineslagteri byggedes af et Aktieselskab, men det er dog først, efter at Slagteriet i 1909 blev Andelsforetagende, at Virksomheden rigtig fik Fart, og siden da er den stadig gaaet fremad under Hr. Direktør *S. Møllers* dygtige og energiske Ledelse. Foruden

H. Schmidt,
Snedkermester.

S. Møller,
Direktør for Slagteriet.

Slagtning af Svin og Kreaturer til Eksport, er Virksomheden udvidet til ogsaa at omfatte Fedtraffineri, Pølse- og Konservesfabrik samt Blodfoderfabrik. Navnlig har Vejle Slagteris fortrinlige Pølser vundet Anerkendelse og finder stadig større Afsætning hele Landet over som et virkelig godt og fint Produkt. —

Et Navn, der indenfor sit specielle Virkefelt er kendt langt udover Landets Grænser, er Vilhelm Egly i Vejle. Faa Forretninger har i den forholdsvis saa korte Tid, den har bestaaet, høstet saa megen Anerkendelse og saa mange

Blomsterdekoration udført af Vilhelm Egly, Vejle.

Udmærkelser som denne. Paa den store Havebrugsudstilling i København 1912 fik Egly højeste Udmærkelse for moderne Blomsterbinderi og tildeltes samtidig den store Sølvmedaille samt en Ærespræmie, bestaaende af en Sølvurne med 500 Kr. i Guld, en Anerkendelse, som ingen

anden Forretning i denne Branche har opnaaet herhjemme. Mange pragtfulde Blomsterdekorationer er i de forløbne Aar udgaaet fra Eglys Forretning, og der foreligger talrige begejstrede Anbefalinger og Udtalelser fra Autoriteter for smukt udførte Arbejder; men den fornemste af dem alle er en Anerkendelsesskrivelse fra det kejserlige russiske Hof. Vilh. Egly byder ofte Vejlenserne paa interessante Seværdigheder i smukke Udstillinger, bl. a. i Haandværkerforeningens Sal, af Aarstidens smuk-

M. Jørgensens Frøhandel.

keste Specialiteter indenfor Blomsterverdenen, og disse smukke Udstillinger samler mange Besøgende. Som et typisk Eksempel paa den Kærlighed og Interesse, Egly nærer for sine Arbejder med Sammenstillingen af Blomsternes Farver, kan nævnes, at han har anlagt en overordentlig interessant Samling af tropiske Sommerfugle for at studere disse pragtfulde Dyrs fint nuancerede Farvesammensætninger.

M. Jørgensens Frøhandel og Planteskole i Grejsdalen er et af Landets største paa sit Omraade. Firmaet grundlagdes i 1884 under ret beskedne Forhold og rummede til at begynde med alle Fagets forskellige Grene indenfor sine Rammer, men efterhaanden blev Frøhandelen og Planteskolen Firmaets Hovedvirksomhed, og Forretningens enorme Vækst paa dette Omraade krævede stadig nye Udvidelser og Tilbygninger. Firmaets smukke, illustrerede og beskrivende Kataloger vidner om, at Forret-

Interiør fra Vejle ny Mineralvandsfabrik.

ningen arbejder med fremsynet Energi, og den sender da ogsaa gerne disse smukke Hefter til Have- og Frøintereserede.

Det største og mest ansete Firma i Herreskrædderi, Herreekvipering og Lingeri i Vejle er Firmaet A. Christensens Eftfl., Nørreport. Det er i denne Forretning, at det gode Publikum fra Vejle By og Omegn bliver klædt paa, og den indtager derfor ogsaa en fremtrædende Plads indenfor Byens Handelsliv. Firmaet, der er grundlagt i 1881, er fornylig overtaget af Hr. J. Th. Jeppesen, hvem

det allerede er lykkedes at arbejde Forretningen endnu stærkere i Vejret.

Vejle ny Mineralvandsfabrik, der ejes af P. C. Nielsen, er anlagt 1893. Fabriken er forsynet med de nyeste og bedste Maskiner med elektrisk Drivkraft, saaledes at Fabriken er i Stand til at fremstille et fortrinligt og velsmagende Produkt, der kan nydes med Velbehag.

Snedkermester H. Schmidt begyndte for en Snes Aar siden sin Virksomhed under meget beskedne Forhold,

Thorvald Jensen,
Sæbefabrikant.

A. Billeschou,
Billedhugger.

men ved sit smukke, dygtige Arbejde vandt han en stor Kundekreds, saa der nu stadig beskæftiges en 30—40 Mand paa Værkstederne i Grønnegade.

Der findes iøvrigt en hel Stab af dygtige Haandværksmestre i Vejle. — Saaledes Tømrermester *Jørgen Petersen*, hvis Borgerskab stammer helt fra 1876. Sit Firma, Vejle Dampsnedkeri, leder Petersen med megen Dygtighed, og hans Medborgere har derfor flere Gange valgt ham som deres Tillidsmand i forskellige Tilfælde, bl. a. to Gange som Byraadsmedlem — Malermester *Carl Petersen*, hvis idylliske Ejendom, tæt indrammet af Vedbend,

Wilh. Egly,
Blomsterdekoratør.

H. Albjerg,
Fotograf.

findes gengivet paa de foregaaende Blade, fik sit Borger-
skab i 1883 efter at have studeret paa Kunstindustriskolen
i Wien. Foruden at passe sin Virksomhed interesserer
Petersen sig meget for den tekniske Haandværkerunder-
visning, og han er saaledes Medlem af Teknisk Selskabs
Bestyrelse og Lærer ved Teknisk Skole. — Billedhugger
A. Billeschou etablerede sig 1887 og fik for sit Arbejde
Diplom paa Landsudstillingen i Aarhus. Firmaet har bl.
a. udført Jellingestenen og Brønden paa Vejle Kirketorv.

Em. Kallerup,
Uhrmager og Guldsmed.

Carl Anchersen,
Fabrikant.

— Sæbefabrikant Thorvald Jensen begyndte sin Virksomhed 1895 efter at have lært Handelen hos Købmand C. S. Nielsen i Vejle. — Karetmager *Jensen Aagaard*, der nyder almindelig Anseelse blandt sine Kolleger, begyndte sin Forretning i 1892. 4 Aar tidligere, i 1888, overtog Snedkermester *Chr. Allerup* sin gamle Læremesters Forretning, der etableredes saa tidlige som 1845 af P. Allerup.

Der findes mange virkelig gamle Bedrifter i Vejle. Firmaet *Joh. Anchersen* grundlagdes saaledes i 1797 af Oldefaderen til den nuværende Indehaver, Fabrikant Carl Anchersen. Firmaets mekaniske Horndrejere har som særlig Specialitet solgt Tobakspiber, der har opnaaet Ry blandt Rygere. — En anden Hundredeaarig Forretning er *P. Malbergs* Bødkerforretning i Skyttehusgade.

P. A. Andersen,
Bagermester.

Christian Stoltz,
Mejeribestyrer.

Chr. Allerup,
Snedkermester.

Billedhugger A. Billeschous Udstilling.

H. C. Petersen grundlagde 1845 et Bogbinderi, der senere overtoges af Sønnen. For sit smukke Arbejde modtog Firmaet i 1908 en Præmie af det danske Kunstindustrimuseum og fik ligeledes et Diplom paa Landsudstillingen i Aarhus. Der findes endnu mange andre dygtige Haandværkere, men det er umuligt at fortælle om dem alle; Bogens Rammer vilde fuldstændig blive sprængt. Dog skal vi endnu nævne Handskefabrikant *Svante Anderson*, der paa

Snedkermester Boesens Ejendom.

sit Omraade er Byens største, Snedkermester *H. W. Boesen*, hvis Biavlsredskaber er kendt og skattet over det ganske Land, Handelsgartner *E. Bartholdy*, der for få Aar siden overtog det kendte Gartneri, som dreves af *P. Lassen*, Skræddermester *M. B. Mathiesen*, der er Formand

**Henrik Johansen,
Købmand.**

**Joh. G. Dupont,
Købmand.**

**Ole Gravesen,
Lingeri- og Broderihdlr.**

**Vilhelm Aabye,
Købmand.**

**N. Fr. Petersen,
Grosserer.**

**Axel Nielsen,
Grosserer.**

**L. P. Hansen,
Farveriejer.**

**M. B. Mathiesen,
Skræddermester.**

**N.A. Møller-Nicolaisen,
Installatør.**

**N. Kastberg Andersen,
Grosserer.**

**J. Th. Jeppesen,
Herreekviperingshandler.**

**August Hansen,
Købmand.**

**E. Bartholdy,
Handelsgartner.**

**Chr. Knudsen,
Skomagermester.**

**Hans Meinhardt,
Købmand.**

**Victor Dethlefsen,
Boghandler.**

**P. Pedersen,
Grosserer.**

**Chr. Jørgensen,
Barber.**

for den lokale faglige Mesterforening, *N. A. Møller Holm*, der er Formand for Installatørforeningen, har selv en betydelig Virksomhed med Anlæg af elektrisk Lys og Kraft.

Martin Hansens Farvehandel paa Nørregade.

Farvehdl. *Martin Hansen* har oparbejdet sig en betydelig Forretning i Farver, Tapet og Linoleum. Firmaet er grundlagt af *C. A. Kayser* i 1848 og overtoges af *Hansen* i 1891. Forretningen udvidedes derefter med en en-gros Afdeling, der fik en stor Omsætning i Cementfarver.

Jacob S. Thorkilsen har en meget kendt Forretning i Smør, Kaffe, Vin, Konserves og lignende Specialiteter. Desuden en ret god Export af Smør og Æg. Firmaet grundlagdes 1863 af Indehaverens Fader, der i 1896 overdrog Virksomheden til Sønnen. —

Den gl. Købmandsgaard, Nørregade 29.

Fotograf *H. Albjerg* begyndte meget smaat, men ved dygtig Flid arbejdede han sin Forretning støt og sikkert frem; *Albjerg* leverer godt Arbejde, og har derfor ogsaa optaget de fleste af denne Bogs Billeder.

**Harald Petersen,
Bogbindermester.**

**P. Malberg,
Bødkermester.**

**H. W. Boesen,
Snedkerester.**

**Jensen Aagaard,
Bødkermester.**

**Jacob Bundegaard,
Fabrikant.**

**Hans Boisen,
Hotelejer.**

Grosserer *Axel Nielsen* arbejder med Sadelmager- og Tapetserer Artikler, og lader hele Landet berejse regelmæssig. — Grosserer *N. Fr. Petersens* Forretning findes i den interessante gamle Købmandsgaard paa Nørregade, hvorfra Petersen sælger sine Olier og tekniske Artikler over hele Landet. — *D. Dethlefsen* overtog 1910 Firmaet *C. W. Jensen*, der etableredes 1868 og er berømt for sin Kaffe. — Købmand *Vilhelm Aabye* paabegyndte sin Forretning i 1901; det er særlig Støbegods og Landbrugsmaskiner, Aabye har som Speciale. — Kbm. *Henrik Johansen* overtog 1880 den af Brandt & Berg i 1852 etablerede Colonial- og Jernforretning, som nu udelukkende omfatter Jernrør og tekniske Maskinartikler. — *Joh. G. Dupont* driver en ret betydelig Forretning i Kolonial, Fødestoffer, Markfrø og Landbrugsmaskiner. — *August Hansen* hører til de yngre Folk, idet han 1915 overtog Langagers gamle Forretning, som han straks udvidede med en Afdeling for Farver og Tapet.

Em. Kallerups
Uhr- og Guldsmedeforretning.

— *Peder Hansen* har sin Kolonialforretning paa Lille Torv, hvor han begyndte 1909. Han er tillige Formand for Handelsforeningen af 1897. — *Em. Kallerup*, hvis Uhrmager- og Guldsmedeforretning er stærkt søgt, paabegyndte sin Forretning 1895 udeluk-

kende som Uhrmager, men da Byens Folk hurtig satte Pris paa Kallerup, udvidede han 1903 Virksomheden til

ogsaa at omfatte Guldsmedevarer. — Skotøjsfabrikant *J. Jensen Bang* etablerede sig 1890 og opnaede snart at se

J. Jensen Bangs Skotøjsforretning.

Vejlenserne søge hans smagfulde Lokaler, hvor en Del af Fodtøjet stammede fra hans egen Fabrik. — Fabrikant *Bundgaard Andersen* driver en ganske betydelig Forretning under Navnet

Interiør fra Vejle Sukkervarefabrik.

Vejle Papvarefabrik, der særlig fremstiller Æsker og Sækkemærker. Kendt og forholdsvis ret betydelig er ligeledes Vejle Sukkervarefabrik, der indehaves af *Th. Sørensen*. Vi bringer et Interiør fra

denne Virksomhed. — Bagermester *P. Alfr. Andersen* er

Leverandør til Flertallet af Byens store Etablissementer, hvilket turde være Borgen for Mandens Evner. — Byens største Mejeri er Andelsmejeriet, der blev startet 1906 ved en Sammenslutning af Sørensens Mejeri og Grejsdals Mejeri, og der opførtes nu et moderne og tidssvarende Mejerianlæg, der kostede 120,000 Kr., og paa dette Tidspunkt var et af Landets finest indrettede Mejerier. Det behandler aarlig 13½ Million Pd. Mælk, og dets Omsæt-

Fra Skomagermester Chr. Knudsens Virksomhed.

ning naar tæt op til 1 Million Kr. aarlig. — Lissou er et kendt Navn i Vejle, og *Chr. Lissaus Cigarfabrik* kan, Traditionen tro, glæde sig ved en stor Kundekreds, der værdsætter hans gode, velmagende Cigarer. — En Virksomhed af en noget anden Art er *Lysbadeanstalten*, men den er ogsaa populær. Det er det mest utrolige, der her præsteres af Lysbade, Pakninger, Massage og andre moderne Behandlinger, der evner at mildne og helbrede Sygdommene. — Barber *Chr. Jørgensen* har sin kendte Salon i

Torvegade, hvor man er sikker paa en god og hygiejnisk Behandling. —

Endnu skal vi nævne Købmand *Hans Meinhardt*, der har en anset Material- og Delikatesseforretning, Kunsthandler *Chr. Hansen*, hvis Malerier sælges over hele Jylland, og hvis Ejendom er en af Byens Perler, *L. P. Hansens* Farverier, der etableredes 1881, *G. Hasselbalchs* Tobaksfabrik, der stiftedes 1879 og udvidedes betydeligt 1897, Boghandler *Victor Dethlefsen*, der 1904 overtog den af *M. B. Møller* i 1856 etablerede Bog- og Kunsthandel, *Vejle Vinkompagni*, der ejes og ledes af *P. Sørensen*, *Vejle Træuldfabrik*, *Joh. Jørgensens* kendte Sadelmager- og Møbelforretning paa Torvegade. Af betydeligt Omfang er *Vejle Damp Sæve- og Høvleværk*, hvis Varer finder Vej til hele Omegnen.

En kendt Borger og dygtig Købmand er *Ole Gravesen*, der i 1890 etablerede sin Lingeri- og Broderiforretning, der er søgt af Vejledamerne paa Grund af den gode, sikre Smag, der altid er over Firmaets Varer.

Og som Slutsten paa denne hurtige Razzia gennem Vejles Næringsliv skal vi erindre Formanden for Byens

Grand Hotel, Vejle.

Skomagerlaug, *Chr. Knudsen*, der etablerede sig 1893 og nu sidder med en god og stabil Forretning.

Vejle er en Turistby, der er stærkt besøgt. En stor Del af Byen lever derfor af Turisterne, denne Næringsvej, der er saa lidet organiseret og sat i System herhjemme, skønt der paa dette Omraade handles med Hundreder af Tusinder Kroner.

Til de smukkeste Punkter i Vejle Fjord fører regelmæssig Baadfart, og Turisterne vil overalt finde gode Hoteller og Restauranter. I selve Byen findes en Række fortrinlige Hoteller, det gamle fine »Royal« ved Siden af

Grand Hotels Spisesal.

Raadhuset, det store Teaterhotel paa Jernbanepladsen, det store nye Hotel »Vejle«, der er nyt og moderne, »Grand Hotel«, der nylig er overtaget af den dygtige Hotellejer *Boisen*, samt en Række mindre

Hoteller. — Foruden de forskellige Hotelrestauranter har egentlig kun Industricafeen formaaet at samle sig et mon-dænt Publikum, men her bydes ogsaa første Klasses Va-rer og Betjening.

I årene 1915-20 udkom en serie bøger under fællestitlen »Danske Byer og deres Mænd«, der i tekst og billeder beskrev en lang række af landets købstæder historisk, erhvervs- og miljømæssigt. Hver for sig en lokalhistorisk perle, hvor forfatterne har evnet at fastfryse et tidsbillede af byerne og deres indbyggere omkring århundredskiftet.

Bogen om Vejle var den 13. i serien og foreligger her i genoptryk. Takket være den nye avancerede reproduktionsteknik, er det lykkedes at bevare originaludgavens billedkvalitet og typografi, så hele bogen med dens 150 illustrationer er uforandret i forhold til originaludgaven.

Enhver, der interesserer sig for Vejles historie, vil få glæde af denne bog, der i et letfatteligt sprog beskriver byen, dens indbyggere og opland, levendegjort ved det store billedmateriale.

I serien af genoptryk foreligger: Frederikssund, Roskilde, Slagelse, Næstved, Århus, Skanderborg, Horsens, Randers, Frederikshavn, Aalborg, Vejle og Gentofte.